

tacije: Različne; prim. Kovačič, n. d., ČZN, 1926, 15. — 13. Visitations canonice 1698, 1714, 1756. Škofijski arhiv v Szombathelyu. — 14. Kniezsa István, A szlávok őstörténete. A magyarság és a szlávok. Budapest 1942, 19; Moór Elemér, Die slawischen Ortsnamen der Theisesebene. Zeitschrift für Ortsnamenforschung. München, VI, 152–154; Melich János, A honfoglaláskori Magyarország. Budapest, 1926–1929, 417–418 (A magyar nyelvudomány kézikönyve). — 15. Visitatio can. Kazóiana 1698, opomba v uvodu. Škofijski arhiv v Szombathelyu. — 16. Milko Kos, Gradivo za zgodovino Slovencev. V. zv. V Ljubljani, 1928, št. 900. — 17. Zapisnik je ob ustanovitvi somboteljske škofije 1777 prešel iz győrskega arhiva v somboteljski škofijski arhiv in je tamkaj inventariziran z označbo: »Visitatio canonica Kazóiana. Bibliotheca Episcopalis Sabariensis B. Vc. 18. V izvirnem zapisniku posamezne številke niso seštetje. — 19. Po győrski cerkveno-upravni razdelitvi iz l. 1698 tudi ponemčeni župnici Dobra in Sv. Martin ob Rabi spadata v okvir »Slovenske krajine«. — 20. Visitatio can. Kazóiana 1698, 795. —

21. Vis. can. Kazóiana 1698, str. 716 dalje. — 22. Csánki Dezső, Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. II, Budapest 1894, 716. — 23. Prim. Schematismus venerabilis cleri diocesis Sabariensis pro anno MDCCCXXXI. Sabariae, 84; in Schem. 1859, 76 — ter Schem. 1914, 88. — 23. a Csánki D., n. d., II, 784. — 24. Catalogus cleri diocesis Sabariensis pro anno MDCCCXIII. Sabariae, 56. — 25. Schem. 1851, 94. — 26. Povzeto po zagrebškem vizitacijskem zapisniku 1698. Nadbiskupski arhiv Zagreb. Archidiaconatus Bexin. — 26. a Csánki D., n. d., III, 37. — 27. Catalogus, 39. — 28. Vis. can. 1698. Nadbiskupski arhiv Zagreb. Archidiaconatus Bexin. — 29. Catalogus, 38. — 30. Vis. can. Szilyiana 1778. Škofijski arhiv Szombathely. — 31. Schem. 1851, 114. — 32. Schem. 1859, 102. — 33. A szombathelyi püspöki megye papságának névtára. Szombathely 1889, 118. — 34. Krajevni leksikon dravske banovine. Ljubljana 1937, 453. — 35. Krajevni leksikon dravske banovine. Ljubljana 1937, 300. — 36. Vis. can. Kazóiana 1698, str. 791. — 37. Vis. can. Kazóiana 1698, str. 795.

KONRAD STEFAN

KUSTOS LJUBLJANSKE LICEALNE KNJIZNICE

1897–1909

Ko je Fran Levstik, od 1872 skriptor ljubljanske licealne knjižnice, 1887 umrl, je kranjska deželna vlada 14. decembra 1887 razpisala izpraznjeno skriptorsko mesto z letno plačo 800 goldinarjev, letno aktivitetno doklado 250 goldinarjev in zakonito pravico do petletnega napredovanja.¹ Prosilci so morali do 15. januarja 1888 predložiti prošnjo, opremljeno s prilogami, v kateri so morali navesti starost, študij, izpite, jezikovno in bibliografsko znanje, dosedanje delo oz. poklic, нравnostno zadržanje in morebitno sorodstvo ali svaštvo z osebami, že nastavljenimi v knjižnici.

Javilo se je 15 kandidatov: Janez Fon, suplent učiteljskega v Trstu, Konrad Stefan, suplent gimnazije v Trstu, Josef Fidler, proforski kandidat v Znojmu, dr. Alfred Ritter von Urbanitzky na Dunaju, dr. Karel Štrekelj, privatni docent slavistike na dunajski univerzi, dr. Johann Millanz v Trstu, Roman Rhomberg, kaplan v Mittelbergu (Predarlško), Evgen Lah, tajnik Slovenske Matice, Franz Marič v Krakovem, Anton Mikuš, proforski kandidat v Ljubljani, Anton Trstenjak, uradnik trgovske in obrtne zbornice v Ljubljani, Friedrich Ahn, proforski kandidat v Gradcu, Theodor von Grimberger, volonter študijske knjižnice v Salzburgu, Emil Guttman, adjunkt finančne prokurature v Ljubljani in (naknadno) Fridolin Kaučič, podporočnik pešpolka št. 78. Deželna vlada je poslala 24. januarja 1888 vse prošnje s prilogami predstojniku licealne knjižnice, Gottfriedu Muysu, s pozivom, naj čimprej pošlje predloge, primerne za razmere in potrebe študijske knjižnice.²

Muys je poslal svoj obširno utemeljeni terno-predlog že 15. februarja 1888.³ Izložil je najprej J. Millanza, R. Rhomberga in

F. Mariča, ker niso priložili dokazilnih dokumentov, F. Kaučiča, ker ni imel univerzitetnega študija, in A. Trstenjaka, ker ga ni dokazal. Ostalih 10 kandidatov je obravnaval z vidika splošnih zahtev za vstop v bibliotekarsko službo ter specialnih razmer in potreb ljubljanske licealne knjižnice.

Kot kvalifikacijo za bibliotekarsko službo je zahtevala ministrska naredba 23. novembra 1864 univerzitetni študij in znanje jezikov; poznejše določbe so oba pogoja še specificirale: glede študija doktorat ali proforski izpit, glede jezikov znanje italijanske, francoske in angleške, ali mesto angleške kakšen slovanski jezik, v dvojezičnih deželah znanje obeh deželnih jezikov.

Kot potrebe licealne knjižnice pa označi Muys na prvem mestu znanje slovenske — posebno ker sam tega nima — ali drugega slovanskega jezika, z obveznostjo, da si slovensčino v najkrajšem času prisvoji: na drugem mestu pa stabilnost novega skriptorja. Prejšnji skriptor je bil več let bolehen, zadnje mesece težko bolan, novi skriptor potrebuje tudi večmesečno vpeljevanje v delo, predstojnik — itak starejši — je bil že dalje časa preobremenjen, zato ne pridejo v poštev mladi suplenti.

Na podlagi prvega kriterija odpadejo J. Fidler, dr. A. v. Urbanitzky in Th. Grimberger, na podlagi drugega J. Fon, dr. K. Štrekelj in Fr. Ahn. Izjema je K. Stefan, ki želi skriptorsko mesto kot stalno, kakor kaže pripomba njegovega direktorja v Trstu, in isto velja za E. Laha, E. Guttmana in A. Mikuš, čigar spričevala pa ne vzbujajo zupanja.

Od tako preostalih 3 kandidatov predlaga Muys primo loco Emila Guttmana, ki ima

juridično fakulteto z vsemi izpiti, večletno odvetniško prakso in službo pri finančni prokuraturi. Obvladuje nemščino in slovenščino, uraduje v obeh jezikih, zna italijanščino in je poslušal tudi predavanja iz francoščine. Bibliografsko znanje bi si pridobil pod vodstvom predstojnika. Svojo sedanjo plačo bi v knjižnici dosegel šele po 10 letih, kar dokazuje njegovo ljubezen do bibliotekarske službe. Muys bi ga najraje predlagal unico loco.

Secundo loco predlaga Konrada Stefana, ki je rojen 1. februarja 1854 v Rožnovu na Moravskem, je absolvirал gimnazijo v Opavi in univerzo na Dunaju, ima profesorski izpit iz matematike in fizike in je bil 1883 do 1886 suplent v Gradcu, zdaj pa je v Trstu. Njegovi predstojniki hvalijo njegovo vestnost in neoporečno zadržanje. Zna razen nemščine še francoščino, italijanščino in češčino, ki je njegova materinščina. Prof. Miklošič potrди, da je dobro podkovan v češki slovnici in da je tudi na vprašanja iz slovstvene zgodovine zadostno odgovoril. Slovenščino bi si kot rojen Slovan gotovo hitro prisvojil, bibliografsko znanje pa pod vodstvom predstojnika. Edini pomislek je njegovo zdravje, ker ima dispozicijo za obolenje pljuč, zato je šel službovat v južne kraje. Do zdaj ni imel motenj v službi, vendar je vprašanje, ali bi mu bilo službo v knjižnici nasvetovati, čeprav meni direktor gimnazije v Trstu, da bi bila zanj bolj priporočljiva kot pouk v šoli.

Isti pomislek velja za kandidata, ki ga predlaga tertio loco, za Evgena Laha; ta je študiral univerzo na Dunaju, napravil domačo nalogo, ni pa mogel iz zdravstvenih razlogov opraviti ustni izpit. Kot tajnika Slovenske Matice hvali njen predstojnik njegovo marljivost in neoporečnost. Odlikuje ga posebno bibliografsko znanje iz slovenske književnosti, ni pa prinesel dokazil za znanje drugih jezikov. Velik del licealne knjižnice obstoji iz francoskih in italijanskih del; ta dva jezika bi si moral vsekakor prisvojiti.

Skriptor je postal 1. aprila 1888 Konrad Stefan. Kaj je bilo odločilno za njegovo imenovanje, se zdaj še ne more ugotoviti, ker so prezidialni akti deželne vlade zaradi pomanjkanja prostora v Državnem arhivu Slovenije še nedostopni, drugod v delno suhih kletih, pa tudi arhiv NUK o tem nič ne nudi. Ravno tako manjkajo podrobnosti o njegovem imenovanju za kustosa licealne knjižnice, 1. decembra 1897, po upokojitvi in smrti G. Muysa. Naslednik K. Stefana kot skriptor je postal 14. aprila 1898 Luka Pintar.

Ko je češki muzikolog in slikar Ludvík Kuba zbiral slovanske pesmi, je prišel 1890

v ljubljansko licealno knjižnico, kjer je črnobradatemu, slokemu, nemško govorečemu bibliotekarju v slovenščini razložil, kaj hoče. Ta ga pa ni razumel, ker — kakor je priznal, — slovensko ni znal. Slučajno je prišel v knjižnico takrat tudi slavist Perwolf iz Varšave, razvil se je pogovor med njim in Kubo; bibliotekar je poslušal, se nazadnje vmešal v pogovor in rekel s smehom, tudi češko: Jaz sem pa Stefan, Moravan. In potem je seveda šlo vse laže. Ta drobní dogodek je značilen za Stefanovo narodnost.⁴

V dobi službovanja K. Stefana sta potresa 1895 in 1897, ki sta hudo poškodovala licejsko poslopje, povzročila postopne selitve licealne knjižnice, ki je bila v drugem nadstropju poslopja, v druge prostore: 1897 je bil del knjižnega fonda prepeljan v eno sobo deželnega muzeja, 1901 pa ostali fond še v drugo sobo deželnega muzeja in v 5 sob privatne (Waldherrove) hiše v Beethovnovi ulici. Ko je bila končana zgradba II. državne gimnazije na Poljanski cesti, kjer je bil cestni trakt določen za licealno knjižnico, je sledila dokončna selitev, ki je bila šele 1908 zaključena.

O selitvi 1901 je Stefan podrobno poročal v reviji »Mittheilungen des Oesterreichischen Vereins für Bibliothekswesen«.⁵ Delala sta oba uradnika, 2 služitelja, 2 mizarja in 8 nosačev z ročnim vozičkom. Imeli so 21 oštevilčenih zabojev, en zaboj za eno polico. Knjige so vložili v vrstnem redu v zaboj, uradnik je zapisal številko police, nato so 4 nosači nesli zaboj na dvorišče in na voz. Police so mizarji razdrli, prepeljali v nove prostore, postavili in napolnili s knjigami. Selitev je trajala 17 dni. Omenili smo te podrobnosti, ker je ironija usode hotela, da se je prav na isti način selila Univerzitetna biblioteka, naslednica licealne knjižnice, poleti 1941, samo s to razliko, da je voz oz. kamion zamenjal ročni voziček.

Omenjeno glasilo društva avstrijskih bibliotekarjev, ustanovljenega 1895, je začelo izhajati 1897 in prenehalo 1914. K. Stefan je bil od začetka član društva in je pazljivo študiral vsebino revije. V seznamih članov — bilo jih je vedno nekaj nad 150 — je podčrtal imena slovenskih bibliotekarjev dr. J. Žmavca v Pragi, dr. A. Žiberta na Dunaju, L. Pintarja v Ljubljani, pa tudi sosedov v Gradcu in Celovcu ter pristavil s svojo malo pa dobro čitljivo pisavo, deloma tudi v (nemški) stenografiji, dodatke in pripombe. Razen pri tem strokovnem društvu je bil tudi član Muzejskega društva za Kranjsko.

Vzorno je uredil arhiv licealne knjižnice. Tak je ostal arhiv do druge svetovne vojne, ko je bil prenesen v zaklonišče, po končani

vojni pa zopet v skladišče NUK. Fascikli so ostali urejeni, njihov vrstni red pa še ni na novo upostavljen.

Njegovo glavno delo je zgodovina licealne knjižnice, ki je pod naslovom: *Geschichte der Entstehung und Verwaltung der k. k. Studien-Bibliothek in Laibach* izšla v 20. letniku (1907) revije *Mitteilungen des Musealvereines für Krain* (str. 1–116).

Dr. G. A. Crüwell, takratni urednik, je v *Mitteilungen des österreichischen Vereins für Bibliothekswesen* napisal obširno oceno⁶, kjer podčrta, kako maloštevilna so zgodovinska dela o avstrijskih knjižnicah, in hvali vestno in solidno delo K. Stefana, ki je dobro uporabil bogato arhivalno gradivo. Oporava samo metodo dela, ki ga je pisal preveč predstojnik urada, pa premalo zgodovinar, in da so v tekstu stvari, ki bi spadale v pripombe. Tak vtis ima res vsakdo, ki delo študira. Moramo pa ugotoviti, da je to prva obširna zgodovina neke knjižnice v Sloveniji in je tudi ostala edina, o drugih naših knjižnicah imamo le krajše sestavke in drobiž.

Stefan pa je v rokopisu sestavil tudi stvarni katalog za večino starejšega fonda licealne knjižnice, ki je bil zelo praktičen in uporaben, pa je postal žrtev požara v čitalnici Univerzitetne biblioteke 29. januarja 1944, kar je treba tem bolj obžalovati, ker starejši fond NUK do zdaj še ni zajet v stvarnem in decimalnem katalogu.

K. Stefan je umrl sredi dela za kapjo 11. maja 1909, njegov pogreb pa je bil 13. maja popoldne.⁷ Ker je stanoval na Prešernovi (Bleiweisovi) cesti 22 v frančiškanski župniji, je vodil pogreb p. Hugolin Sattner. Udeležba je bila elitna: deželni predsednik baron Schwarz, dvorni svetnik grof Chorinsky, Marquis Gozani, deželni vladni svetnik vitez Kaltenegger, deželna šolska nadzornika Hubad in Levec, okrajni glavar dr. Praxmayer, višji stavbni svetnik Böhlz, višji deželni sodni svetnik Schneditz, major Breindl, policijski svetnik Lauter, direktorji in profesorji državnih učnih ustanov, osebje licealne knjižnice s skriptorjem L. Pintarjem na čelu, in mnogo drugih. Laibacher Zeitung je prinesla osmrtnico, nekrolog in poročilo o pogrebu.⁸ Nekrolog, ki hvali Stefanovo delovanje — zanimivo je, da omenja njegovo zgo-

dovino šele v dodatku —, pravi, da je živel le za svoj poklic in za svojo družino. Zapuštil je vdovo, tri hčere, sina in snaho. Njegova družina se je 1942 izselila v Celovec⁹, njegov grob je ostal na starem delu pokopališča na Žalah¹⁰, dobro ohranjen in čisto obraščan z bršljanom.

Konrad Stefan je zadnji v vrsti predstojnikov ljubljanske licealne knjižnice, ki niso bili domačini. Čeprav pravi Muys, da je po rojstvu Slovan in da je češčina njegova materinščina, je bil vendarle sudetski Nemec, verjetno pa je bila njegova mati Čehinja. Tako je prišel v Ljubljano iz popolnoma drugega miljeja, iz druge stroke, ker je bil prva leta v službi na srednji šoli, in tudi njegova študijska predmeta, matematika in fizika, ga nista posebno predestinirala za bibliotekarsko službo, za katero so se navadno jemali filologi in zgodovinarji. Če vse to upoštevamo, moramo priznati, da se je dobro vživel v svoje področje dela. Morda je vestnost njegova najbolj značilna poteza. Skrbno je vodil selitve knjižnice, uredil je njen arhiv, sestavil njeno zgodovino, zasledoval težnje bibliotekarstva v strokovnem glasilu, in njegova sestava stvarnega kataloga je bila za to dobo prav napredno delo. Bil je res *vesten uradnik*. Brez ozira na njegovo osebo, čisto splošno vzeto, pa vzbujajo dejstva, kakor n. pr.: visoka kvalifikacija in obširno znanje posebno jezikov, kar se je zahtevalo za bibliotekarsko službo — prese- neča samo raba izraza »bibliografsko znanje« —; množica kandidatov, ki se je potegovala za bibliotekarsko mesto — ker so bila taka mesta razmeroma redka —, in udeležba najvišjih oblasti dežele pri pogrebu bibliotekarja, misel, da se je takrat funkcija bibliotekarja in pomembnost njegovega dela v družbi precej visoko cenila.

Melita Pivec-Stelč

OPOMBE

1. Arhiv NUK, akt 14 XII. 1887; — 2. Arhiv NUK, akt 24. I. 1888; — 3. Arhiv NUK, akt 15. II. 1888; — 4. L. Kuba, *Cesty za slovanskou pésné 1885–1929*. 2. zv., 7; — 5. MÖVB 5 (1901), 224–226: Von der k. k. Studien-Bibliothek Laibach; — 6. MÖVB 11 (1907), 171–172; — 7. Mrliška knjiga frančiškanske župnije; — 8. L ZG 1909, 107 (12. V.), 109 (14. V.). — MÖVB 15 (1910) 50 ima kratko notico z napačnim datumom 49. IV.; — 9. Sporočilo ge. M. Obersnel; — 10. Kartoteka pokopališčne uprave

